

Вишневський Олександр Олександрович,
здобувач ступеня «доктор філософії»
Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького
orcid.org/0009-0000-0911-5734
vyshnevskiy91@gmail.com

ГІДНІСТЬ ЯК ФУНДАМЕНТ УКРАЇНСЬКОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ ТА СТРАТЕГІЯ МОРАЛЬНОГО СПРОТИВУ В УМОВАХ ВІЙНИ

У статті представлено соціально-філософський аналіз трансформації поняття людської гідності в умовах тотальної війни. Наукова новизна полягає в розумінні гідності як динамічного адаптивного ресурсу та стратегії людського «самотворення» в екстремальних обставинах. Аргументується, що за умов екзистенційної загрози гідність стає інструментом збереження суб'єктивності та духовного суверенітету, що унеможливорює перетворення особистості на об'єкт маніпуляцій чи елемент тоталітарної машини примусу.

Архітектоніка гідності досліджується через синергію когнітивного, ціннісно-мотиваційного та поведінкового компонентів. Показано, що їх інтеграція формує ціннісний каркас, який функціонує як «фільтр» проти дегуманізації та дозволяє свідомо вибрати на користь людяності. Аналізуються прояви гідності в різних середовищах: від військової етики солдатів Збройних Сил України до «повсякденної гідності» цивільного населення, яка реалізується через солідарність та волонтерство.

Розкрито специфіку гідності в умовах окупації та полону як форми інтелектуального опору. Розкрито досвід внутрішньо переміщених осіб, для яких утвердження гідності є способом подолання бюрократичної деперсоналізації. Доведено, що українська «незламність» – це новий спосіб гідності, який перетворює моральні переконання на колективну енергію опору. Саме через акт добровільного самовизначення особистість трансформує травматичний досвід війни у вищу форму етичної відповідальності та громадянського служіння. Акцент зроблено на інституційному вимірі: дотримання принципів гідної взаємодії між владою та суспільством визначається як ключ до національної згуртованості. Утвердження гідності обґрунтовано як критерій зрілості демократії та передумову післявоєнного відновлення. У висновках наголошується, що захист гідності визначає не лише результат аксіологічного протистояння, а й вектор цивілізаційного розвитку України.

Ключові слова: гідність, війна, суб'єктність, екзистенційний вибір, незламність, дегуманізація, соціальна стійкість, моральний спротив.

Vyshnevskiy Oleksandr,
Postgraduate Student in Philosophy
Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University
orcid.org/0009-0000-0911-5734
vyshnevskiy91@gmail.com

HUMAN DIGNITY AS A FOUNDATION OF UKRAINIAN AGENCY AND A STRATEGY OF MORAL RESISTANCE IN WAR CONDITIONS

The article offers a socio-philosophical analysis of the transformation of the concept of human dignity in the context of total war. The scientific novelty lies in the concept of dignity as a dynamic adaptive resource and a strategy of “self-creation” in extreme situations. It is argued that in the event of an existential threat, dignity becomes an instrument for preserving free will and spiritual sovereignty, which prevents the transformation of the individual into an object of manipulation or an element of the totalitarian apparatus of coercion.

The architectonics of dignity is explored through the synergy of cognitive, motivational-value and behavioral components. It is shown that their integration forms a value framework that functions as a “filter” against dehumanization and allows for a conscious choice in favor of humanity. Manifestations of dignity in various environments are analyzed: from the military ethics of the Armed Forces of Ukraine to the “everyday dignity” of the civilian population, which is realized through solidarity and volunteerism.

The specific nature of dignity under occupation and captivity as a form of intellectual resistance is determined. The experience of internally displaced persons is revealed, for whom the promotion of dignity is a way to overcome bureaucratic depersonalization. It is proven that Ukrainian “indestructibility” is a new way of dignity, which transforms moral convictions into the collective energy of resistance. It is through the act of voluntary self-determination that the individual transforms the traumatic experience of war into a higher form of ethical responsibility and civic service.

The institutional dimension is emphasized: adherence to the principles of dignified interaction between government and society is defined as a guarantee of national cohesion. The promotion of dignity is justified as a criterion of the maturity of democracy and a prerequisite for post-war recovery. The conclusions emphasize that the protection of dignity determines not only the outcome of the axiological confrontation, but also the vector of civilizational development of Ukraine.

Key words: dignity, war, agency, existential choice, invincibility, dehumanization, social resilience, moral resistance.

Вступ. Гідність – це фундаментальна константа індивідуального існування. Людина не здатна визнати своє життя успішним чи автентичним, якщо вона змушена існувати в умовах, що порушують її самооцінку. У сучасному світі вимога розкриття сутності цього явища стає критичною, оскільки гідність виступає головним регулятором відносин людини з навколишнім середовищем. Це відображає категоричний імператив І. Канта, згідно з яким людину завжди слід розглядати як мету, а не лише як засіб.

Гідність сьогодні є не лише етичною категорією, а й критерієм цивілізаційного вибору суспільств. Вона визначає, чи буде людина визнана найвищою цінністю, чи стане засобом для досягнення політичних та військових цілей. В умовах війни гідність набуває особливого значення як внутрішній моральний орієнтир, що обмежує дегуманізацію та визначає межі допустимого навіть у ситуаціях крайнього насильства. Для сучасного українського солдата та громадянина збереження гідності означає свідомий вибір залишатися людиною, не піддаватися логіці жорстокості та стверджувати моральну перевагу через повагу до життя, свободи та відповідальності.

У мирний час актуальність проблеми надавала деформація самооцінки особистості під тиском культу матеріальних надбань. Філософська думка попереджала про появу «одновимірної людини», позбавленої духовних орієнтирів. Як пророко зазначив Рей Бредбері в романі «451 градус за Фаренгейтом»,

у тоталітарному суспільстві товариськість ототожнюється з однаковістю, а будь-яка індивідуальна гідність сприймається як ворожа аномалія. У цьому контексті актуалізується ідея Григорія Сковороди про «внутрішню людину» та «пов'язану з нею працю»: справжня гідність проявляється у вірності своїй сутності, незважаючи на будь-який зовнішній тиск (Мулярчук, 2016). Таким чином, ще до воєнних катастроф сучасності було закладено фундамент для масової втрати суб'єктивності.

Поточна масштабна війна в Україні ще більше загострила цей цивілізаційний конфлікт, перетворивши гідність з абстрактної категорії міжнародного права на живий внутрішній регулятор, що визначає долю нації. Ми спостерігаємо зіткнення двох полярних модусів існування: з одного боку – «машинерія примусу» агресора, де у структурі правосвідомості гідність відсутня; з іншого – український соціум, де гідність стала підґрунтям для масового спротиву (Йосипенко, 2023, с. 14). У рамках сучасної теорії справедливої війни цей конфлікт можна описати як боротьбу за відновлення моральної дії: якщо агресор прагне знеособити бійця та перетворити його на функцію, то українська модель опору базується на суб'єктивності, де індивід залишається свідомим творцем етичного вчинку.

Актуальність аналізу гідності сьогодні впливає з його ролі як інструменту збереження суб'єктивності. Віктор Франкл, аналізуючи досвід граничних станів, наголошував: «У людини можна відібрати все, окрім

останньої людської свободи – обрати свій шлях у будь-яких запропонованих обставинах» (Франкл, 2016, с. 76). В умовах війни цей параметр зачіпає всі пласти людської практики. Вона стає тотальною категорією, яка належить усім – від воїна на фронті до цивільного в окупації, проте її реальний зміст виборюється у щоденному протистоянні дегуманізації (Цюрупа, Вишневський, Андрющенко, Гавріна, 2023, с. 93).

Отже, дослідження гідності є критично сучасним, оскільки воно дозволяє осмислити, як у ситуації смертельних загроз людина реалізує свій «над-індивідуальний» смисл, трансформуючи страждання у велич духовного чину (Новіков, 2006, с. 112). Саме твердження гідності стає вирішальним фактором у подоланні тоталітарної антропології, де людина перетворюється з пасивного об'єкта чужої волі на свідомого творця власної та національної долі.

Аналіз попередніх публікацій і досліджень. Витоки проблеми розуміння значення гідності сягають античної традиції – до Арістотеля, стоїків, Цицерона, а також до спадщини Б. Паскаля, Т. Гоббса, І. Канта, А. Баумгартена, М. Шелера. Ідеологічною основою є праці, де гідність розглядається як «первинна цінність» (Дж. Роулз); зв'язок зі сенсом життя (Г. Банзеладзе, С. Франк) та свободою (Е. Фромм). Гуманістичні психологи А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс, В. Франкл наголошували на внутрішній цінності особистості. Педагогічні аспекти культури гідності досліджували І. Бех, С. Удовицька, К. Чорна.

Окремим аспектом аналіз гідності в контексті широкомасштабної агресії проти України (2014–2024). Сучасний дискурс гідності втілюють С. Кримський та М. Маринович (духовні значення непереможності), О. Забужко (культурний код опору), В. Пазенюк та М. Цюрупа (військова етика та гідність бійця). Питання захисту гідності в конфлікті розглядають О. Гришук (правовий аспект) та А. Баумайстер (філософська антропологія). Психологічний аспект збереження гідності під час травми війни розкривають С. Максименко та В. Васютинський, а А. Єрмоленко досліджує гідність як «зброю духу» через етику відповідальності.

Аналіз стану розробленості проблеми показує, що, незважаючи на значну кількість досліджень, механізм функціонування гідності як

динамічного адаптивного ресурсу в ситуації «граничного випробування» – тотальної війни – залишається недостатньо висвітленим. Більшість праць розглядають гідність як статичну етичну категорію чи правову норму, проте сучасна реальність вимагає розуміння гідності як активного процесу «самотворення» людини під тиском дегуманізуючих факторів. Зокрема, бракує міждисциплінарних досліджень, які б поєднували філософські, психологічні, правові та соціологічні підходи до аналізу гідності як джерела соціальної стабільності. Вищезазначена недостатня розробленість проблеми, а також необхідність концептуалізації українського феномену «незнищенності» як нового способу гідності, визначили вибір теми цього дослідження.

Мета статті – розкрити специфіку функціонування людської гідності як стратегії виживання та форми морального опору в умовах війни та періодів надзвичайної невизначеності, а також обґрунтувати її роль як ціннісної основи української суб'єктивності.

Виклад основного матеріалу. У системі соціально-філософського знання гідність постає як багатогранна категорія, що визначає внутрішню цінність особистості та її становище в суспільстві. Це не просто моральна норма, а фундаментальна константа буття, без якої людина не може визнати своє життя автентичним.

Особиста гідність – це складне інтегративне утворення, що базується на взаємодії внутрішньоособистісних та зовнішніх соціальних детермінант.

Як зазначає В. Усов, «гідність – це не лише ціннісне ставлення особистості до самої себе і ставлення до неї інших людей, але й форма прояву самосвідомості і самоконтролю, на яких будується вимогливість людини до самої себе» (Усов, 2016, с. 60). У ширшому сенсі ця категорія позначає об'єктивну цінність особистості, її соціальну значущість як таку, що відповідає людській природі незалежно від соціального статусу, професії чи національності.

У воєнному сенсі ця інтегративність набуває фундаментального значення, оскільки розрив між внутрішнім переконанням та зовнішнім тиском стає головною лінією «морального фронту». Гідність у нашому дослідженні проявляється через внутрішню структуру, що

включає когнітивний компонент (усвідомлення власної значущості), психологічний компонент (самооцінка як рівноправного учасника взаємин), а також дієвий та мотиваційно-ціннісний компонент. Саме такий підхід дозволяє проаналізувати, як збереження внутрішньої суб'єктивності стає основою виживання особистості в екстремальних умовах.

Ціннісний каркас гідності слугує основою для формування цілісної картини світу особистості, де свобода та відповідальність не є абстракціями, а стають життєвими орієнтирами. У ситуації екзистенційного виклику саме ієрархія цінностей дозволяє людині зробити вибір на користь вищого сенсу, ігнорувати інстинкт самозбереження на користь збереження моральної суб'єктивності. Гідність у цьому аспекті є «ціннісним фільтром», що відсікає деструктивні зовнішні впливи та зберігає цілісність внутрішнього «Я».

У сучасному філософському дискурсі гідність у рамках філософської антропології все частіше розуміється як онтологічна характеристика людини, яка визначає її як самоцінного суб'єкта дії та носія моральної автономії. У цьому контексті відбувається поєднання класичної кантівської традиції з новітніми підходами, зокрема теоріями визнання та концепцією людських можливостей, в рамках яких гідність тлумачиться як умова реалізації основних людських потенціалів навіть у ситуаціях крайнього обмеження свободи.

Водночас сучасна етика війни зміщує акцент з нормативного визначення допустимості насильства на аналіз моральної суб'єктивності учасників конфлікту. У цьому вимірі гідність постає не лише як обмеження насильства, а як внутрішній ресурс, що забезпечує здатність приймати відповідальні рішення в умовах радикальної невизначеності. Таким чином, гідність виступає не лише як критерій оцінки війни, а й як практика повсякденного морального самовизначення.

Важливим є також комунікативно-етичний підхід, згідно з яким гідність реалізується через взаємне визнання суб'єктів у соціальній взаємодії. У воєнних умовах, коли порушуються комунікаційні зв'язки та поширюються дегуманізуючі практики, збереження гідності стає актом відновлення соціальності як такої. Український досвід показує, що

солідарність, взаємодопомога та волонтерство є формами практичного відтворення гідності як інтерсуб'єктивного явища.

Водночас гідність не може бути зведена до абстрактної декларації – вона стверджується у повсякденній боротьбі з дегуманізуючими обставинами. У цьому контексті особливого значення набуває аксіологічний вимір свободи та прав людини, який визначає горизонти суспільного розвитку. «Трансцендентні цінності свободи, гідності, прав людини тощо не можуть бути цілком імплементовані в емпіричній дійсності, проте вони можуть бути реалізовані в майбутньому більш повно завдяки поступовому впровадженню інноваційних інституцій» (Любовий, 2023, с. 68). У цій роботі наголошується, що гідність – це не лише індивідуальна чеснота, а й стратегічний орієнтир для інституційного розвитку демократичного суспільства.

Гідність як етична категорія є об'єктивною суспільно-моральною цінністю особистості, самооцінкою людини, осмисленою гордістю за себе, усвідомленням відповідальності та значущості власних вчинків у суспільних відносинах (Костенко, 2020, с. 22). Тому прояв гідності простими людьми в часи крайньої невизначеності набуває особливого значення. Коли руйнуються звичні соціальні структури, саме внутрішнє почуття гідності стає навігатором для цивільної людини, дозволяючи їй підтримувати людяність у повсякденному хаосі, допомагати ближньому та відмовлятися від принизливих компромісів з ворогом навіть заради елементарного виживання. Гідність тут виступає не як героїчний жест, а як повсякденна вірність власним принципам. Ця «повсякденна гідність» формує моральний каркас суспільства, який не дозволяє дегуманізації стати нормою.

Для України шлях до утвердження цієї цінності був тернистим: за роки незалежності суспільство пройшло шлях від формального декларування прав у Конституції до реального усвідомлення себе як суб'єкта історії. О. Гришук слушно зауважує, що звернення до людської гідності відбувається, як правило, тоді, коли має місце гостре усвідомлення грубого порушення прав людини (Гришук, с. 2–19).

Аксіологічний конфлікт сучасної війни – це зіткнення цивілізації, де людина є найвищою цінністю, із системою, де людина – лише інструмент. Утвердження гідності в такому контексті

є проявом вірності загальнолюдським ідеалам, що стають опорою національного опору. Ціннісний вибір українців на користь гідності перетворює соціальну енергію на конкретний акт – від волонтерства до героїзму на полі бою, що свідчить про глибоку інтеграцію моральних переконань у структуру особистісної та соціальної ідентичності.

Сучасний соціально-філософський розвиток категорії гідності показує, що це поняття набуває не лише індивідуально-суб'єктивного, а й національно-специфічного та політичного втілення.

У контексті українського сьогодення це проявляється через дотримання принципів гідної взаємодії законодавчої і виконавчої влади з громадянським суспільством у надзвичайно чутливих питаннях національної єдності та політичної згуртованості для перемоги над агресором (Вишневецький, 2024, с. 31).

Адже ліберальні цінності, навіть у часи війни, означають не ігнорування різних, часто суперечливих світів життя, а заохочення та мотивацію суб'єктів соціальних практик до взаємодії з максимально толерантним ставленням до відмінностей у думках та концепціях. Саме така активна участь у формуванні гуманістичних принципів поведінки стає ключем до формування інклюзивного суспільства, здатного захищати права кожної людини.

Важливим виміром сучасного розуміння гідності є її комунікативна природа, яка проявляється у взаємному визнанні людей як морально рівних суб'єктів. Спираючись на теорію визнання А. Хоннета, можна стверджувати, що гідність реалізується лише через взаємне утвердження прав і цінностей у трикутнику «індивід – суспільство – держава». В умовах війни збереження гідності передбачає етичну здатність відмовитися від мови деперсоналізації та сприяти практикам солідарності.

У воєнній ситуації руйнуються комунікативні зв'язки: мова ворожнечі, пропаганда та дегуманізуючі наративи схильні заперечувати людську цінність ворога, і навіть власного населення. У цьому контексті збереження гідності включає не лише внутрішню стійкість, але й етичну здатність відкидати мову деперсоналізації, підтримувати практики солідарності та взаємоповаги. Саме через щоденні акти взаємного визнання – допомогу, співчуття,

волонтерство, громадянську відповідальність – суспільство відновлює моральну тканину, зруйновану війною, та стверджує, що людяність залишається найвищою цінністю навіть у ситуаціях радикального насильства.

Не менш важливим є інституційний вимір гідності, який проявляється у здатності держави та соціальних інститутів гарантувати повагу до людської особистості як найвищої соціальної цінності. Війна загострює потребу у справедливих процедурах, правовому захисті, етичному управлінні та недискримінаційній політиці для військовослужбовців, цивільного населення, ветеранів та внутрішньо переміщених осіб. Коли інститути функціонують на основі поваги до гідності, вони стають простором для відновлення довіри та соціальної згуртованості; коли вони допускають приниження чи байдужість, руйнується сама основа демократичної системи. Тому утвердження гідності в умовах війни є не лише моральним обов'язком особистості, а й критерієм зрілості держави та її здатності будувати гуманістичний суспільний лад.

Крайньою точкою прояву гідності є ситуація на тимчасово окупованих територіях (ТОТ) та в полоні. В умовах тотального тиску расизму, який прагне перетворити людину на слабке джерело імперії, збереження гідності стає формою «тихого героїзму». Для полонених або мешканців окупації відмова від внутрішнього прийняття ворожих наративів та культивування «чистоти помислів» є актом вищої духовної сили. Гідність тут перетворюється на внутрішню територію свободи, яку жодна армія не може окупувати; жертва стає непереможним суб'єктом.

Ця категорія найчіткіше втілена у військовій гордості солдатів Збройних Сил України. Ця гордість не є зарозумілістю; вона ґрунтується на розумінні визвольної місії. Солдат є носієм військової гідності, яка виступає внутрішнім регулятором, що дозволяє благородно служити навіть під загрозою смерті. Саме це дозволяє людині «не схилити голови» перед ворогом, роблячи військову службу свідомим актом.

Окремим екзистенційним викликом є ситуація внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Статус ВПО часто супроводжується відчуттям «втраченого коріння» та бюрократичною деперсоналізацією. Однак саме в цьому середовищі гідність перетворюється на стратегію

подолання тимчасовості. Переміщені особи трансформують свій біль у соціальну активність: волонтерство та створення нових спільнот. Це свідчить про незламну суб'єктивність особистості, яка знаходить ресурси для самооновлення навіть перед обличчям радикальної втрати звичного світу життя.

Утвердження власної гідності в таких умовах – це шлях до «ідеального я», де особистість цінує себе через свою здатність залишатися людиною в нелюдських умовах.

Гідність кожного українця у морально-політичному відношенні нерозривно пов'язана з гідністю українства як вільнолюбної нації, яка виборює право жити з честю і достоїнством у співтоваристві з демократичними державами світу (Афанасьєва, Цюрупа, Вишневський, 2023, с. 15). Український досвід показує, що національна непереможність походить від індивідуальної гідності кожного громадянина, який зробив свій остаточний вибір на користь свободи.

В умовах, коли агресор намагається перетворити людину на безіменний ресурс («колесо»), утвердження власної гідності стає найвищим проявом благородства та морального суверенітету. Тому ця війна ведеться не лише за територію, а й за право людини залишатися суб'єктом власної історії. Гідність постає як той нездоланий кордон, який остаточно відділяє вільну людину від елементів тоталітарного апарату агресора та визначає ціннісну перемогу України ще до її остаточного військового завершення. Таким чином, гідність постає не лише як індивідуальний етичний вибір, а й як фундаментальна

умова збереження української національної ідентичності в умовах екзистенційної загрози. Утвердження цієї категорії як вищої соціальної цінності є ключем до побудови якісно нового суспільного ладу, де людська суб'єктивність та її права визначають вектор майбутнього демократичного розвитку держави.

Висновки. Аналіз дає можливість концептуалізувати гідність як динамічну онтологічно-аксіологічну категорію, яка в умовах війни трансформується в ключовий механізм збереження людської суб'єктивності. На відміну від класичних підходів, де гідність постає як нормативна чи правова характеристика, сучасний український досвід демонструє її як практику самоконституювання особистості в ситуації екстремальних викликів.

Доведено, що гідність функціонує як інтегративний ресурс, що поєднує індивідуальний, соціальний та інституційний рівні та забезпечує моральну стабільність і здатність приймати відповідальні рішення. У цьому контексті війна постає не лише як фізичне протистояння, а як аксіологічний конфлікт різних антропологічних моделей, де гідність виступає маркером цивілізаційної відмінності.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці міждисциплінарних моделей аналізу гідності як ресурсу посттравматичної трансформації суспільства, а також у впровадженні особистісно-орієнтованих підходів у сфері освіти, соціальної політики та реабілітаційних практик, де гідність слугуватиме фундаментальним критерієм відновлення соціальної цілісності.

Список використаних джерел:

- Афанасьєва Л., Цюрупа М., Вишневський О. (2023). Гідність людини як найвища чеснота громадянина-борця за умов воєнної ситуації: соціально-філософський аналіз. *Українознавчий альманах*, 33, 10–17. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2023.33.1>.
- Вишневський О. (2024). Ціннісно-сміслові аспекти концепту «гідність» у сучасному соціально-гуманітарному дискурсі. *Українознавчий альманах*, 34, 27–33. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2024.34.3>.
- Гришук О. В. (2019). Філософія конституційних цінностей: монографія. Київ: Компанія «ВАІТЕ», 2019. 416 с. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1984/1/KRAVCH.pdf> (дата звернення: 25.02.2026).
- Йосипенко С. (2023) Європа і європейські цінності після 24 лютого 2022 року. *Круглий стіл «Філософської думки»*. *Філософська думка*, 2, 11–17.
- Костенко М. Т. (2020). Людська гідність як філософська проблема. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 27, 21–25. <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i27.914>.
- Любовий Я. (2023). Прагматичне та ціннісне розуміння свободи за умов війни та миру. *Круглий стіл «Філософської думки»*. *Філософська думка*, 2, 67–71.
- Мулярчук Є. І. (2016). Життєсвіт людяності: повсякденність та час війни. *Мультиверсум*. *Філософський альманах*, 7–8, 29–62.

Новіков Б. В. (2006). Творчість як спосіб здійснення гуманізму: монографія. 2-ге вид., переробл. та доповн. Київ: НТУУ «КПІ». 308 с. URL: <http://www.proza.ru/2011/03/13/593> (дата звернення: 25.02.2026).

Усов Д. (2016). Сучасна філософія свободи: контрактуралістичний вимір. Мультиверсум. *Філософський альманах*, 9–10 (157–158), 59–70.

Франкл В. (2016). Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Пер. з англ. О. Замойської. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». 160 с.

Цюрупа М., Вишневецький О., Андришченко О., Гавріна В. (2023). Науковий дискурс сучасної війни: військово-вознавство (полемологія) у системі сучасної освіти України. *Українознавчий альманах*, 33, 93–101. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2023.33.13>.

References:

Afanasieva, L., Tsiurupa, M., & Vyshnivskiy, O. (2023). Hidnist liudyny yak naivysshcha chesnota hromadianynabortsia za umov voiennoi situatsii: sotsialno-filosofskiy analiz [Human dignity as the highest virtue of a citizen-fighter under war conditions: a socio-philosophical analysis]. *Ukrainoznavchyi almanakh*, (33), 10–17. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2023.33.1> [in Ukrainian].

Vyshnivskiy, O. (2024). Tsinnisno-smyslovi aspekty kontseptu “hidnist” u suchasnomu sotsialno-humanitarnomu diskursi [Value-semantic aspects of the concept of “dignity” in modern socio-humanitarian discourse]. *Ukrainoznavchyi Almanakh*, (34), 27–33. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2024.34.3> [in Ukrainian].

Hryshchuk, O. V. (2019). Filozofia konstytutsiinykh tsinnosti [Philosophy of constitutional values] (Monograph). Kompaniia “VAITE”. <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1984/1/KRAVCH.pdf> [in Ukrainian].

Yosypenko, S. (2023). Yevropa i yevropeiski tsinnosti pislia 24 liutoho 2022 roku [Europe and European values after February 24, 2022]. *Filosofska Dumka*, (2), 11–17 [in Ukrainian].

Kostenko, M. T. (2020). Liudska hidnist yak filozofska problema [Human dignity as a philosophical problem]. *Aktualni Problemy Filozofii ta Sotsiologii*, (27), 21–25. <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i27.914> [in Ukrainian].

Liubyvyi, Ya. (2023). Prahmatychno ta tsinnisne rozuminnia svobody za umov viiny ta myru [Pragmatic and value-based understanding of freedom under conditions of war and peace]. *Filosofska Dumka*, (2), 67–71 [in Ukrainian].

Muliarchuk, Ye. I. (2016). Zhyttiesvit liudiannosti: povsiakdennist ta chas viiny [Lifeworld of humanity: everyday life and the time of war]. *Multiversum. Filozofskiy Almanakh*, (7–8), 29–62 [in Ukrainian].

Novikov, B. V. (2006). Tvorchist yak sposib zdijsnennia humanizmu [Creativity as a way of realizing humanism] (2nd ed.). NTUU “KPI”. <http://www.proza.ru/2011/03/13/593> [in Ukrainian].

Usov, D. (2016). Suchasna filozofia svobody: kontrakturalistychnyi vymir [Modern philosophy of freedom: a contractualist dimension]. *Multiversum. Filozofskiy Almanakh*, (9–10), 59–70 [in Ukrainian].

Frankl, V. E. (2016). Liudyna v poshukakh spravzhnoho sensu. Psykholog u kontstabori [Man's search for meaning. A psychologist in a concentration camp] (O. Zamoiska, Trans.). KSD (Original work published 1946). [in Ukrainian].

Tsiurupa, M., Vyshnivskiy, O., Andriushchenko, O., & Havrina, V. (2023). Naukovyi diskurs suchasnoi viiny: viiskovoznavstvo (polomolohiia) u systemi suchasnoi osvity Ukrainy [Scientific discourse of modern war: military science (polemology) in the system of modern education of Ukraine]. *Ukrainoznavchyi Almanakh*, (33), 93–101. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2023.33.13> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 03.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 06.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026